

XX əsrin bəlası - Deportasiya

Qərbi Azərbaycana ayıdış haqqımızdır

Tarixdə artıq bir dəfə Azərbaycanın əzəli torpaqlarında erməni dövləti yaradılmışdır, o da bugünkü Ermənistandır. O torpaqlar bizim doğma, ata-baba torpaqlarımızdır. İrəvan xanlığı, Zəngəzur mahalı, Göyçə və Qərbi azərbaycanlıların 1988-ci ilə qədər yaşadıkları digər ərazilərin adları Azərbaycan toponimləridir. Hətta indi ermənilər özləri də etiraf edirlər ki, XX əsrin əvvəllərində İrəvan şəhərinin əhalisinin əksəriyyəti azərbaycanlılar idi. Bunu təsdiq edən sənədlər, şəkillər və rəsm əsərləri var.

Qərbi Azərbaycan ərazilərində 1813 və 1828-ci illərdə imzalanan Gülüstən və Türkmənçay müqavilələrindən sonra İrəvanda məskunlaşdırılan ermənilər azərbaycanlılarla müqayisədə azlıq təşkil etmələrinə baxmayaraq, öz həvadarlarının himayəsi altında "erməni vilayəti" adlandırılan inzibati bölgünün yaradılmasına nail oldular. Belə süni ərazi bölgüsü ilə əslində, azərbaycanlıların öz torpaqlarından qovulması və məhv edilməsi siyasətinin bünövrəsi qoyuldu. "Böyük Ermənistan" ideyaları təbliğ olunmağa başladı. Bu uydurma dövlətin Qərbi Azərbaycan torpaqlarında yaradılmasına "bəraət" qazandırmaq məqsədilə erməni xalqının tarixinin saxtalaşdırılmasına yönəlmiş genişmiqyaslı proqramlar reallaşdırıldı. Azərbaycanın və ümumən Cənubi Qafqazın tarixinin təhrif olunması həmin proqramların mühüm tərkib hissəsini təşkil edirdi. "Böyük Ermənistan" yaratmaq xülyasından ruhlanan erməni vandalları 1905-1907-ci illərdə Qərbi Azərbaycandakı soydaşlarımıza qarşı açıq şəkildə qanlı aksiyalar həyata keçirdilər. Bakıdan başlanan vəhşiliklər Azərbaycanı və indiki Ermənistan ərazisindəki azərbaycanlı kəndlərini əhatə etdi. Yüzlərlə yaşayış məntəqəsi dağıdılıb yerlə-yeksan olundu, minlərlə azərbaycanlı aman-

sızlıqla qətlə yetirildi. Bu hadisələrin təşkilatçıları məsələnin mahiyyətinin açılmasına, ona düzgün hüquqi-siyasi qiymət verilməsinə maneçilik törədərək azərbaycanlıların mənfi obrazını yaratmış, özlərinin avantürist torpaq iddialarını pərdələmişlər.

Birinci Dünya müharibəsindən, Rusiyada baş vermiş 1917-ci il fevral və oktyabr çevrilişlərindən məharətlə istifadə edən erməni daşnakları öz iddialarını bolşevik bayrağı altında reallaşdırmağa nail oldular. 1918-ci ilin yaz aylarında ermənilər İrəvanda, Zəngəzurdada, Amasiyada, Dərələyəzdə, Pəmbək mahalında, Zəngibasarda, Göyçə mahalında azərbaycanlılara qarşı bir sıra vəhşiliklər törətdilər, qırğınların sayı-hesabı olmadı. Qərbi azərbaycanlıların bir hissəsi erməni zülmündən qurtulub Türkiyəyə, İrana, Gürcüstana və digər ərazilərə üz tutdular. Bu deportasiyanı ermənilər planlı qaydada həyata keçirdi.

Zaqafqaziyanın sovetləşməsindən öz çirkin məqsədləri üçün istifadə edən haylar 1920-ci ildə Zəngəzuru və Azərbaycanın bir sıra torpaqlarını Ermənistan SSR-in ərazisi elan etdilər. Sonrakı dövrdə Qərbi Azərbaycandakı soydaşlarımızın deportasiya edilməsi siyasətini daha da genişləndirmək məqsədilə yeni vasitələrə əl atdılar. Bunun üçün onlar SSRİ Nazirlər Sovetinin 23 dekabr 1947-ci il "Ermənistan SSR-dən kolxozçuların və başqa azərbaycanlı əhəlinin Azərbaycan SSR-in Kür-Araz ovalığına köçürülməsi haqqında" xüsusi qərarına və 1948-1953-cü illərdə azərbaycanlıların öz tarixi torpaqlarından kütləvi surətdə deportasiyasına nail oldular. Bu xəyanət toru İ.Stalin, Molotov və Azərbaycanın ovaxtkı rəhbərləri tərəfindən həzırlandı. Xalq düşünən, xalqa arxa duran olmadı. Sovet dövründə - 1969-cu ilə qədər erməni daşnakları dəfələrlə keçmiş Dağlıq Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsi ilə əlaqədar sovet hökumətinə müraciət etmişlər. Ancaq ulu öndər Heydər Əliyevin qətiyyəti və çox ciddi etirazı buna imkan verməmişdir. On-

dan sonra Heydər Əliyevin sovet hakimiyyətində fəaliyyəti dövrü başlamışdır. O vaxt da, əlbəttə ki, ermənilərin təxribat etməsi üçün heç bir imkanları olmamışdır. 1987-ci ilin noyabrında ümummilli lider Heydər Əliyev vəzifədən gədənən iki həftə sonra bu məsələ yenidən qaldırıldı və demək olar ki, o vaxtdan azərbaycanlılara qarşı növbəti soyqırımı prosesinə başlandı. Qərbi azərbaycanlılar ermənilərin təzyiqləri ilə üzleşdi, bu ədalətsizliyə isə Moskva sudsdu.

1988-ci ildə 300 mindən çox soydaşımız Qərbi Azərbaycandan işgəncə və zülmə qovuldu. Uydurma Qarabağ problemini ortaya atan erməni şovinstləri soydaşlarımızı qətlə yetirdi, şikəst etdi, körpə uşaqları su borularına doldurub borunu qaynaq etdilər. Belə bir vəhşiliyi ancaq faşist xislətli ermənilər edə bilərdilər. Beləliklə, 1988-ci ildə haylar Qərbi Azərbaycandan son deportasiyanı da reallaşdırdılar.

Artıq 35 ildir ki, Qərbi azərbaycanlılar qaçqınlıq həyatını yaşayırlar. Əsrlər, illər keçsə də erməni cəlladlarının Qərbi azərbaycanlıların başına gətirdikləri müsibətlər unudulmayacaqdır. Tək bir faktı xatırlamaq istərdim ki, 1918-ci ilin mart qırğınında babamın dediyinə görə, ailəmizin 8 nəfərindən 7-si ermənilər tərəfindən amansızlıqla qətlə yetirilmiş, tək qalan bir nəfər isə köç karvanına qoşulub Azərbaycana qaçmış, 1920-ci ildə Ermənistanın sovetləşməsindən az sonra Göyçə mahalına - Böyük Məzrə kəndinə dönmüşdür.

24 dekabr 2022-ci ildə Prezident İlham Əliyevin bir qrup Qərbi Azərbaycan ziyalıları ilə görüşü olmuşdur. Tədbirdə ölkə başçısı əminliklə vurğulamışdır ki, Vətən müharibəsində qüdrətli Azərbaycan ordusu cəmi 44 gün ərzində 30 il düşmən işğalı altında olan torpaqlarımızı geri qaytardı. İndi isə ən böyük hədəfimiz Qərbi Azərbaycana Qayıdır.

Böyük coşqu ilə qəribəmiş yurd yerlərimizə dönəcəyimiz günü səbirsizliklə gözləyirik.

Veyis VEYİSOV,
YAP üzvü, Göygöl rayonu.